

«SOM MEMBRES ELS UNS DELS ALTRES» (EF 4,25)

**DE LES COMUNITATS EN LES XARXES SOCIALS
A LA COMUNITAT HUMANA**

**Missatge del sant pare Francesc
per a la 53a Jornada Mundial de les Comunicacions Socials 2019**

2 de juny de 2019 (Solemnitat de l'Ascensió del Senyor)

Benvolguts germans i germanes,

Des que Internet ha estat disponible, l'Església sempre ha intentat promoure'n l'ús al servei de l'encontre entre les persones i de la solidaritat entre tots. Amb aquest Missatge, voldria convidar-vos una vegada més a reflexionar sobre el fonament i la importància del nostre estar-en-relació; i a redescobrir, en la vastitud dels desafiaments del context comunicatiu actual, el desig de l'home que no vol romandre en la seva soledat.

Les metàfores de la «xarxa» i de la «comunitat»

L'ambient mediàtic és avui tan omnipresent que resulta molt difícil distingir-lo de l'esfera de la vida quotidiana. La xarxa és un recurs del nostre temps. Constitueix una font de coneixements i de relacions fins fa poc inimaginables. Malgrat això, a causa de les profundes transformacions que la tecnologia ha imprès en les lògiques de producció, circulació i gaudi dels continguts, nombrosos experts han subratllat els riscos que amenacen la recerca i la possibilitat de compartir una informació autèntica a escala global. Internet representa una possibilitat de compartir una informació autèntica a escala global. Internet representa una possibilitat extraordinària d'accés al saber; però també és cert que s'ha manifestat com un dels llocs més exposats a la desinformació i a la distorsió conscient i planificada dels fets i de les relacions interpersonals, que sovint assumeixen la forma del descrèdit.

S'ha de reconèixer que, per una banda, les xarxes socials serveixen perquè estiguem més en contacte, ens trobem i ajudem els uns als altres; però per un altra banda, es presten també a un ús manipulador de les dades personals amb la finalitat d'obtenir avantatges polítics i econòmics, sense el respecte que es mereixen la persona i els seus drets. Entre els més joves, les estadístiques revelen que un de cada quatre nois s'ha vist embolicat en episodis d'assetjament cibernètic.¹

Davant la complexitat d'aquest escenari, pot ser útil tornar a reflexionar sobre la metàfora de la xarxa que s'ha proposat al principi com a fonament d'Internet, per a redescobrir-ne les potencialitats positives. La figura de la xarxa ens convida a reflexionar sobre la multiplicitat de recorreguts i nusos que assegurin la seva resistència sense que hi hagi un centre, una estructura de tipus jeràrquic, una organització de tipus vertical. La xarxa funciona gràcies a la coparticipació de tots els elements.

La metàfora de la xarxa, traslladada a la dimensió antropològica, ens recorda una altra figura plena de significats: la comunitat. Com més cohesionada i solidària és una

¹ Per a reaccionar davant d'aquest fenomen, s'instituirà un Observador internacional sobre l'assetjament cibernètic amb seu al Vaticà.

comunitat, com més animada està per sentiments de confiança i com més persegueix objectius compartits, més gran és la seva força. La comunitat com a xarxa solidària requereix l'escolta recíproca i el diàleg fonamentat en l'ús responsable del llenguatge.

És evident que, en l'escenari actual, la *social network community* no és automàticament sinònim de comunitat. En el millor dels casos, les comunitats de les xarxes socials aconseguen donar prova de cohesió i de solidaritat; però sovint es queden només en agregacions d'individus que s'agrupen entorn a interessos o temes caracteritzats per vincles dèbils. A més, la identitat en les xarxes socials es fonamenta massa vegades en la contraposició davant l'altre, davant el que no pertany al grup: aquest es defineix a partir d'allò que divideix en comptes d'allò que uneix, deixant espai a la sospita i a l'explosió de tot tipus de prejudicis (ètnics, sexuals, religiosos i altres). Aquesta tendència alimenta grups que exclouen l'heterogeneïtat, que afavoreixen, també en l'ambient digital, un individualisme desenfrenat, acabant a vegades per fomentar espirals d'odi. Allò que hauria de ser una finestra oberta al món es converteix així en un aparador on exhibir el narcisisme propi.

La xarxa constitueix una ocasió per a afavorir l'encontre amb els altres, però pot també potenciar el nostre autoaïllament, com una teranyina que atrapa. Els joves són els més exposats a la il·lusió de pensar que les xarxes socials satisfan completament en el pla relacional; s'arriba així al fenomen perillós dels joves que es converteixen en «ermitans socials», amb el risc consegüent d'apartar-se completament de la societat. Aquesta dramàtica dinàmica posa de manifest un greu esquinç en el teixit de relacions de la societat, una laceració que no podem ignorar.

Aquesta realitat multiforme i insidiosa planteja diverses qüestions de caràcter ètic, social, jurídic, polític i econòmic; i interpel·la també l'Església. Mentre els governs cerquen vies de reglamentació legal per a salvar la visió original d'una xarxa lliure, oberta i segura, tots tenim la possibilitat i la responsabilitat d'afavorir-ne l'ús positiu.

Està clar que no n'hi ha prou a multiplicar les connexions perquè augmenti la comprensió recíproca. Com retrobar la vertadera identitat comunitària sent conscients de la responsabilitat que tenim els uns amb els altres també a la xarxa?

«Som membres els uns dels altres»

Es pot esbossar una possible resposta a partir d'una tercera metàfora, la del cos i els membres, que sant Pau emprà per a parlar de la relació de reciprocitat entre les persones, fundada en un organisme que les uneix. «Per tant, abandoneu la mentida i que cadascú digui la veritat al seu proïsme, ja que tots som membres els uns dels altres» (Ef 4,25). El fet de ser membres els uns dels altres és la motivació profunda amb què l'Apòstol exhorta a abandonar la mentida i a dir la veritat: l'obligació de custodiar la veritat neix de l'exigència de no desmentir la relació recíproca de comunió. De fet, la veritat es revela en la comunió. En canvi, la mentida és el rebuig egoista del reconeixement de la pròpia pertinença al cos; és no voler-se donar als altres, perdent així l'única via per a trobar-se un mateix.

La metàfora del cos i els membres ens porta a reflexionar sobre la nostra identitat, que està fonamentada en la comunió i l'alteritat. Com a cristians, tots ens reconeixem membres de l'únic cos del qual Crist és el cap. Això ens ajuda a veure les persones no com a competidors potencials, sinó a considerar fins i tot els enemics com a persones. Ja no hi ha necessitat de l'adversari per autodefinir-se perquè la mirada d'inclusió que

aprenem de Crist ens fa descobrir l'alteritat d'una manera nova, com a part integrant i condició de la relació i de la proximitat.

Aquesta capacitat de comprensió i de comunicació entre les persones humanes té el seu fonament en la comunió; és amor, i per això, comunicació, perquè l'amor sempre comunica, encara més, es comunica a si mateix per a trobar l'altre. Per a comunicar amb nosaltres i per a comunicar-se a nosaltres, Déu s'adapta al nostre llenguatge, establint en la història un diàleg veritable amb la humanitat (cf. Conc. Ecum. Vat. II, Const. dogm. *Dei Verbum*, 2).

En virtut del nostre ser creats a imatge i semblança de Déu, que és comunió i comunicació-de-si, portem sempre en el cor la nostàlgia de viure en comunió, de pertànyer a una comunitat. «Res no és tan específic de la nostra naturalesa —afirma sant Basili— com entrar en relació els uns amb els altres, tenir necessitat els uns dels altres.»²

El context actual ens crida a tots a invertir en les relacions, a afirmar també en la xarxa i mitjançant la xarxa el caràcter interpersonal de la nostra humanitat. Els cristians estem cridats amb més raó, a manifestar aquesta comunió que defineix la nostra identitat de creients. Efectivament, la fe mateixa és una relació, un encontre; i mitjançant l'impuls de l'amor de Déu podem comunicar, acollir, comprendre i correspondre al do de l'altre.

La comunió a imatge de la Trinitat és allò que distingeix precisament la persona de l'individu. De la fe en un Déu que és Trinitat en surt que per a ser jo mateix em cal l'altre. Soc veritablement humà, veritablement persona, només si em relaciono amb els altres. El terme persona, de fet, denota l'ésser humà com a «rostre» dirigit cap a l'altre, que interactua amb els altres. La nostra vida creix en humanitat en passar del caràcter individual al personal. El camí autèntic d'humanització va des de l'individu que percep l'altre com a rival fins a la persona que el reconeix com a company de viatge.

Del 'like' a l' 'amén'

La imatge del cos i dels membres ens recorda que l'ús de les xarxes socials és complementari a l'encontre en carn i ossos, que es dona a través del cos, el cor, els ulls, la mirada, la respiració de l'altre. Si s'utilitza la xarxa com a prolongació o com a espera d'aquest encontre, llavors no es traeix a si mateixa i continua sent un recurs per a la comunió. Si una família utilitza la xarxa per a estar més connectada i després es troba a taula i es mira als ulls, llavors és un recurs. Si una comunitat eclesial coordina les seves activitats a través de la xarxa, per a després celebrar l'eucaristia junts, llavors és un recurs. Si la xarxa em proporciona l'ocasió per a acostar-me a històries i experiències de bellesa o de sofriment físicament llunyanes a mi, per a pregar junts i cercar junts el bé en el redescobriment d'allò que ens uneix, llavors és un recurs.

Podem passar així del diagnòstic al tractament: obrint el camí al diàleg, a l'encontre, al somriure, a la carícia... Aquesta és la xarxa que volem. Una xarxa feta no per a atrapar, sinó per a alliberar, per a custodiar una comunió de persones lliures. L'Església mateixa és una xarxa teixida per la comunió eucarística, en la qual la unió no es fonamenta sobre els *like* sinó sobre la veritat, sobre l'*amén* amb què cadascú s'adhereix al cos de Crist acollint els altres.

Franciscus

Vaticà, 24 de gener de 2019, festa de sant Francesc de Sales

² *Regole ampie*, III, 1: PG 31, 917; cf. Benet XVI, Missatge per a la 43a Jornada Mundial de les Comunicacions Socials (2009).